

Тетяна Миколайко

ДОЛЯ ТРОЇЦЬКОГО МОНАСТІРЯ ЗА ЧАСІВ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В 20-ТІ РОКИ ХХ СТ.

DOI: 10.58407/litopis.230406

© Т. Миколайко, 2023. СС BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3860-0864>

Мета розвідки – дослідження історії чернігівського Троїцького монастиря в 20-х рр. ХХ ст. У статті висвітлено долю монастирських споруд, їх використання радянською владою та оприлюднено інформацію про кількість конфіскованих цінностей Троїцького монастиря. **Наукова новизна:** систематизовано зібраний матеріал з історії Троїцького монастиря в Чернігові за означений час та запроваджено його до наукового обігу. **Методи дослідження** дібрано відповідно до поставленої мети та ґрунтуються на основі історизму та об'єктивності. **Висновки.** Після усталення влади більшовиків у Чернігові з 20-х рр. ХХ ст. розпочалася активна антирелігійна політика, спрямована на дискредитацію авторитету Церкви та викорінення релігії з життя людей. У цей час закривається Троїцький монастир і його споруди та цінності переходять у власність держави. Під час грабіжницької операції з конфіскації церковних цінностей та коштовностей з Троїцького монастиря вивезено понад 1,3 кг золота й майже 65 кг срібла. Повністю забороняти діяльність Церкви більшовики не стали, тому Троїцький собор залишався діючим до 1927 р., а решта монастирських споруд була передана в розпорядження місцевої влади. Перша установа, що працювала на території монастиря у 1921–1923 рр., – дев'ятий та четвертий дитячі будинки для дітей-переселенців із Поволжя, Уфи та Чернігівської губернії. Потім було інвалідне містечко, де у 1926–1929 рр. у зовсім не комфортних умовах жили інваліди війни та праці, безпритульні та старі люди. На початку 1930-х рр. споруди монастиря передали зоотехнікуму.

Ключові слова: Троїцький монастир, Церква, більшовики, антирелігійна кампанія, «дитбудунок Поволжя», інвалідне містечко.

Від жовтня 1917 р., після приходу більшовиків до влади, започатковано нову сторінку у сфері державно-церковних взаємин. Радянська влада з перших днів свого утвердження мала чітку програму щодо релігії та Церкви – будь-яка релігія оголошувалася «опіумом для народу» й ворогом нової влади. Для більшовиків зразком політики держави щодо Церкви стала Франція періоду Паризької Комуни (ХІХ ст.). Паризький пролетаріат розпочав боротьбу проти релігії із перших днів захоплення влади, ще до підписання закону про відокремлення Церкви від держави собори активно перетворювали на клуби¹. Так само більшовицька влада почала викреслювати релігію та Церкву з життя народу різними способами: пограбуваннями храмів та монастирів, репресіями священнослужителів та заборонами свободи віросповідання, використанням культових споруд під складські та житлові приміщення, віддаючи їх в оренду для різних організацій. Нова влада фактично розпочала війну з релігією, а період 1920–1930-х рр. є найбільш показовим щодо використання методів і прийомів атеїзації суспільства – пропагандистський, силовий, адміністративний, агентурно-оперативний².

Напружену боротьбу владних структур з Церквою у 1920-ті рр. в Чернігові та регіоні схарактеризували О. Тарасенко і М. Ковальов у нарисі «Церква і влада на Чернігівщині за радянського часу»³. В. Шуміло в дисертації «Істинно-Православна (Катакомбна) Церква на Чернігівщині у 20–30-х рр. ХХ ст.»⁴ детально описав події більшовицького терору на Чернігівщині та політику держави проти Церкви. Перші десятиліття радянського режиму

¹ Чучалін О.П. Держава і Православна Церква в Україні у 1920–1930-ті рр.: монографія. Умань, 2018. С. 43.

² Бабенко Л. Як українців робили атеїстами: державна політика проти релігії у перші десятиліття радянської влади. *Україна модерна*. URL: <https://uamoderna.com/md/babenko-atheism>.

³ Тарасенко О., Ковальов М. Церква і влада на Чернігівщині за радянського часу. *Реабілітовані історією*. У 27-ми т. Чернігівська область. Чернігів, 2011. Кн. 3. С. 9–24.

⁴ Шуміло В. Істинно-Православна (Катакомбна) Церква на Чернігівщині у 20–30-х рр. ХХ ст.: дис-я на здобуття науков. ст. канд. іст. наук. Спеціальність: 07.00.01 – історія України. Чернігів, 2021. 246 с.

в Чернігові на прикладі Троїцького монастиря висвітлені в публікаціях І. Непотенко⁵. Грабіжницьку політику Радянської Росії під час вилучення цінностей у церквах і монастирях Чернігова та Чернігівщини окреслив М. Блакитний⁶.

Важливий матеріал про кампанію з вилучення церковних цінностей на Чернігівщині загалом і в Троїцько-Іллінському монастирі зокрема вміщені на сторінках міської газети «Красное знамя» («Червоний стяг») за 1920-ті рр.: її публікації досить детально повідомляли про результати конфіскації монастирських цінностей, життя дітей-переселенців з Поволжя, стан інвалідного містечка на території Троїцького монастиря тощо.

У перші роки діяльності радянської влади на Чернігівщині головним завданням було запровадження в життя Декрету «Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви» від 2 лютого 1918 р.⁷ Аналогічні правові акти підготовлено і прийнято іншими радянськими республіками. Так, в УСРР такий Декрет ухвалено 22 січня 1919 р. У Чернігові перетворення у сфері державно-церковних відносин зафіксовано з 4 березня 1919 р. – ліквідація духовної консисторії, її функції передано цивільним органам⁸. 20 березня 1919 р. видано постанову, якою зобов'язали всі парафії скласти описи золотих, срібних та інших дорогоцінних предметів релігійного культу, оскільки після набуття чинності Декрету «Про відокремлення церкви від держави...» вся власність Церкви переходила до держави, а вже 16 липня 1919 р. сформовано міжвідомчу комісію щодо ліквідації майна церковного та монастирського⁹.

Активна антицерковна політика в Чернігові розпочалася в листопаді 1919 р., після встановлення радянської влади в місті. Більшовицька влада, що методично проводила антирелігійну кампанію, на поч. 1920-х рр. зробила перший крок такої діяльності – розкриття мощів святих. Ліквідація культу мертвих тіл здійснювалося шляхом перенесення мощів до музеїв у відділ старовини або їх поховання. Мета цієї кампанії – «викрити обман церковниками народу». Урешті здійснили майже 60 публічних розкриттів, у тому числі й мощів чернігівського святителя Феодосія Углицького. Цей процес відбувався у Спаському соборі 18 лютого 1921 р. за участі делегатів губернського з'їзду та духовенства у присутності єпископа Пахомія (Кедрова). Показати абсурдність віри в нетлінність мощів не вийшло, бо проведена медична експертиза встановила, що це є «тіло людини у сухому стані без ознак гниття»¹⁰. Результат такого «заходу» виявився протилежним очікуваному, і, зрештою, мощі святого перевезли до Москви.

Від 1 серпня 1920 р. Церква та релігійні громади втратили статус юридичної особи. Вони не могли виступати в суді, втратили право укладати юридичні, майнові угоди, усе «культове майно» оголошувалося народною власністю, не мали права займатися освітньою та благодійною діяльністю, священнослужителям заборонялося здійснювати обряди хрещення, поховання, шлюбу без подання зацікавленими в цьому громадянами відповідних документів із РАЦСів¹¹. Заходи антирелігійної політики зумовили закриття та пограбування церков, монастирів, репресії священнослужителів і призвели до заборони свободи віросповідання. Уже восени 1921 р. Троїцький монастир у Чернігові закрито, тому одразу активізувалося питання про долю монастирських храмів, що мали історичну цінність. Троїцький собор з усім начинням планували передати губмузею¹². 23 грудня 1921 р. представники губмузею В. Дроздов і В. Шугаєвський домоглися визнання членами міжвідомчої ліквідаційної комісії унікальності Троїцького собору, який належало зберегти з усією внутрішньою обстановкою, проте губмузей не міг фінансово підтримувати споруду як храм-музей, тому вирішили передати собор релігійній громаді, але з умовою, що вона нічого не змінить у конструкції храму та інтер'єрі без згоди працівників музею¹³. У 1924 р. собор ненадовго вилучали з користування вірян¹⁴, але знову повернули, і функціонував храм до 1927 р., коли згідно з постановою Ради Народних Комісарів УРСР «Троїць-

⁵ Непотенко І. Троїцький монастир у Чернігові у перше десятиліття радянського режиму: фокус перетину просторів. *Сіверянський літопис*. 2018. № 3. С. 60–68; Ії ж. Троїцький монастир у Чернігові у 1920-х рр.: доля пам'ятки та особливості функціонування. *Праці Центру пам'яткознавства*. 2015. Вип. 27. С. 301–311.

⁶ Блакитний М. Вилучення радянською владою церковних цінностей на Чернігівщині: кампанія 1922 р. *Сіверянський літопис*. 2022. № 2. С. 36–45.

⁷ Тарасенко О., Ковальов М. Церква і влада на Чернігівщині за радянського часу. С. 10.

⁸ Там само. С. 11.

⁹ Чучалін О.П. Держава і Православна Церква в Україні у 1920–1930-ті рр. С. 46.

¹⁰ Там само. С. 53.

¹¹ Добіжа В. Антицерковні кампанії радянської влади на Поділлі. *Часопис української історії*. 2017. Вип. 36. С. 35–44. *Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ChasUkr_2017_36_6.

¹² Непотенко І. Троїцький монастир у Чернігові у перше десятиліття радянського режиму: фокус перетину просторів. С. 60–68.

¹³ Нестуля О. Доля церковної старовини в Україні. 1917–1941 рр. Київ, 1995. Ч. І. 1917 р. – сер. 20-х рр. С. 218, 243.

¹⁴ Там само. С. 218.

ку церкву у Чернігові було визнано історико-культурною пам'яткою Всеукраїнського значення»¹⁵. Відповідно до постанови в соборі було заборонено проводити богослужіння.

Одним із сильних ударів по економічній складовій Церкви став Декрет «Про вилучення церковних цінностей для реалізації на допомогу голодним», підписаний 23 лютого 1922 р. Такого ж змісту була постанова Всеукраїнського центрального виконавчого комітету (ВУЦВК) «Про передачу церковних цінностей у фонд допомоги голодуючим» від 8 березня 1922 р.¹⁶ Реквізиція предметів із золота, срібла, дорогоцінних каменів, платини, слонової кістки, дорогоцінних тканин та шитва відбувалася з усіх культових установ, православних храмів та монастирів.

У березні 1922 р. в Чернігові було створено особливу губернську комісію з вилучення цінностей. Очолив комісію особливо уповноважений Раднаркомом Л. Бенчин, членами комісії були: губвоенком А. Валишев, голова губчека Цигліс (ім'я невідоме – Т.М.). Пізніше до складу комісії увійшли представники від музейних установ. Створена комісія мала чітку інструкцію, яка базувалася на основі постанови ВЦВК від 16 лютого 1922 р. про початок кампанії. Згідно з інструкцією спеціально створені комісії з вилучення церковних цінностей мали отримати завірені копії описів та договорів оренди церковного майна; комісії повинні були працювати спільно з виконкомом і за власним графіком роботи; під час вилучення речей із конкретного храму запрошувати представників громади (3–5 осіб). Коштовні речі продавати на місцях не дозволялося, їх мали передавати губфінвідділу, потім до загальноукраїнської комісії з вилучення, далі – до Центральної комісії допомоги голодуючим (допгол). Раз на місяць губфінвідділи звітували перед ЦК допголу і Наркомфін у про вилученні цінностей та надавали щомісяця звіт до газети, де публікували детальний перелік конфіскованих предметів (назва речі, її вагу)¹⁷.

Один із таких звітів у газеті «Красное знамя» інформував чернігівців про вилучені речі з Троїцького монастиря на потреби держави. До реєстру конфіскованих речей увійшли: 10 срібних лампад, 4 підсвічники, панікадило (вага 23 фунти – це майже 10 кг), 4 чаші, 1 срібний хрест, 4 ложки, 6 дискосів, 1 звіздця, 7 посудів для «теплоти» (чайник, у якому під час Літургії розводять вино з теплою водою або варення і виливають у потир), 1 дарохранительниця, 2 кадिला, 1 ладаниця, 2 срібних блюда (вага приблизно 6 футів – 2,7 кг), 1 умивальниця, 1 срібна кружка, 4 низки намиста, срібна дошка (вага 10 футів – 4,5 кг), 3 тарілки, 3 фути (1,35 кг) лому сріблом, 35 золотих. Із найбільш цінних речей реквізували на допомогу голодним 2 панагії золоті з дорогоцінним камінням, 3 срібні панагії, 1 срібний посох, 1 посох зі слонової кістки тонкої різьби, срібну шату з ікони святителя Миколая, срібну митру, визолочену з дорогоцінним камінням, та 2 митри оксамитові з дорогоцінним камінням¹⁸.

Звісно, що св'ященнослужителі, парафіяни на такі конфіскації реагували негативно, ставалися конфлікти, а опір карався жорстоко. Непрості взаємини склалися в чернігівського єпископа Пахомія (Кедрова) із представниками місцевої влади, які змушували його підписати заклик, складений ними щодо вилучення цінностей. Владика відмовився, бо й сам міг скласти такий документ, але звернувся до людей із закликом не чинити опору ліквідаційним комісіям і віддавати те, що не використовувалося у богослужіннях¹⁹. Під час вилучення цінностей із Троїцького собору сталася суперечка між єпископом Пахомієм та членами комісії через хрест і панагію (нагрудний знак православних єпископів). Панагій була повна скринька, звісно, що члени комісії вибирали золоті й срібні, і вибрали ще одну – ламану, за яку єпископ готовий був боротися, вона для нього була чимось цінною. Мабуть, владика переконливо довів важливість для нього ламаної панагії, бо її не забрали. Золотого хреста єпископ Пахомій теж не мав намірів віддавати, запропонував замінити срібними²⁰. Зрештою, єпископа звинуватили в організації спротиву роботі комісії щодо вилучення церковних цінностей у Чернігівській єпархії²¹.

Грабіжницька операція з конфіскації церковних цінностей та коштовностей у Чернігові офіційно завершилася в кінці квітня 1922 р. За її результатами з Троїцько-Іллінського монастиря вивезено понад 1,3 кг золота й майже 65 кг срібла, 3 митри з дорогоцінним камінням²².

¹⁵ Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній». 50 років діяльності / І. Бугера та ін.; редкол.: А. Доценко, І. Непотенко, В. Руденко; Нац. архітектур.-іст. заповідник «Чернігів стародавній». Чернігів: Десна Поліграф, 2017. С. 57.

¹⁶ Тарасенко О., Ковальов М. Церква і влада на Чернігівщині за радянського часу. С. 12.

¹⁷ Блакитний М. Вилучення радянською владою церковних цінностей на Чернігівщині: кампанія 1922 р. С. 39.

¹⁸ Что дают церкви Черниговщины. Красное знамя. 1922. 4 апреля. С. 4.

¹⁹ Тарасенко О. Чернігівський архієпископ Пахомій (Кедров) (1876–1937). Сіверянський літопис. 2008. № 3. С. 48.

²⁰ Зорич А. Изъятие ценностей. Красное знамя. 1922. 4 апреля.

²¹ Тарасенко О. Чернігівський архієпископ Пахомій (Кедров) (1876–1937). С. 48.

²² Блакитний М. Вилучення радянською владою церковних цінностей на Чернігівщині: кампанія 1922 р. С. 41.

Більшовицька влада змушувала жити всіх по-новому, і соціальні проблеми вирішувати теж революційними методами. Великі втрати на фронті і в тилу під час Першої світової та громадянської війн призвели до масштабної кількості сиріт і безпритульних. У 1920 р. в Україні нараховувалося 1,5 мільйона сиріт та безпритульних дітей. За часів нової влади передбачалося, що діти-сироти будуть навчатися в дитячих будинках, де в інтернатних умовах виховуватимуть «нову людину» без «поривань до минулого». Але в Радянській Україні не спрацювала програма виховання людини «світлого комуністичного майбутнього», вона розбилася об реалії післявоєнної та післяреволюційної розрухи. Тому вийшло не виховання, а виживання²³.

Більшість дитячих будинків організовували в конфіскованих поміщицьких маєтках, садибах заможних міщан, у монастирях. Так, у Чернігові в 1921 р. було 9 дитячих будинків, а з початком голоду почали створювати в губернських містах дитячі будинки для біженців, і на 1921–1922 рр. у місті існувало 6 «дитбудинків Поволжя», із них – четвертий і дев'ятий організовані на території Троїцького монастиря. Багато дітей прибули з Уфи, Поволжя і незначна частина з Чернігівської губернії. Так, у 1921 р. у дев'ятий «дитбудинок Поволжя» заселили 37 дітей (23 дівчинки та 14 хлопців)²⁴, а в 1923 р. в ньому перебувало 85 дітей віком від 4-х до 16-ти років. Дитячий будинок організували в колишньому Архієрейському домі.

Споруда, у якій розмістили дітей, мала непривабливий вигляд зовні і моторошний всередині: брудні коридори, подекуди розбиті вікна, темно і холодно. Кімната для хлопчиків була велика і темна, бо скло у вікнах синього кольору. У кімнаті містилося 20 ліжок з матрацами, набитими соломкою та накритими сірими покривалами²⁵. Кімната дівчаток така ж холодна і брудна, але там стояла грубка, хоч тепла від неї не відчувалося, бо дров майже не було, добова норма для печей «6 тоненьких паличок»²⁶, то діти могли розбирати дерев'яні нари, уже не придатні для снання.

У перші роки діяльності дитячого будинку фінансування вистачало і на одяг, і на харчування. На одяг виділялось 40 руб. на місяць²⁷, і відповідно до норм постачання раз на рік діти мали б отримувати 3 пари постільної білизни, 3 рушники, 3 пари панчіх, 2 зимові сукні та 2 літні, 1 пальто, 2 пари взуття, шапку, кепку й 3 носові хустинки²⁸. Станом на 1923 р. ситуація із забезпеченням дітей одягом кардинально змінилася: діти ходили у кімнатах босі, одяг непоказний та брудний, оскільки не мінявся по декілька місяців. Окрім бруду та холоду, діти страждали від педикульозу, бо до лазні ходили нечасто. Раніше вони милися в архієрейській ванні, але з часом вже не було ні мила, ні дров, ні води, ні самої ванни. Тому інколи дітей мили на території монастиря у баліях²⁹.

На харчування на одну дитину виділялося 9 руб.³⁰ на місяць, але станом на 1923 р., мабуть, таких коштів не було, оскільки меню в дитячому будинку було убоге. На день на 1 дитину виділяли 1 фунт хліба (450 грам), але цей мінімум з'їдався швидко. На ранок – какао без молока. Обід складався найчастіше з однієї страви – суп із буряків, а друга страва, за свідченнями вихованців закладу, залежала від «об'єктивних умов» і настрою завгоспа. Вечеря така сама – буряк з водою. Були випадки, коли діти оголошували голодовку й відмовлялися від такої їжі та скаржилися, що «поруч – жирно їдять і п'ють тут у монастирі монахи і монашки. Легковірні селянки б'ють перед ними поклони і тягнуть їм всяку всячину»³¹. Інколи їжі майже не було, то діти йшли на «стрелки» – просили милостиню на базарі. Про такий похід старші діти попереджали свого керівника (у 1923 р. був Осіпов), що йдуть у місто «стріляти» хліб. Після таких походів здобич ділилася між усіма дітьми³².

За правилами дитячого будинку вихованці мали розпорядок дня: заняття у школі, праця на городі, навчання в гуртках, облаштованих на території монастирської садиби в південних келіях, де співали, малювали, ставили вистави³³. Зовсім іншою була ситуація у

²³ Самчук Т. Втрачене дитинство. Як долали сирітство і безпритульність після двох світових воєн. *Media великих історій*. URL: <https://media.zagoriy.foundation/velyka-istoriya/vtrachene-dytynstvo-yak-dolaly-syrytstvo-i-bezprutulnist-pislya-dvoh-svitovyh-voeyen/>.

²⁴ Непотенко І. Троїцький монастир у Чернігові у 1920-х рр.: доля пам'ятки та особливості функціонування. С. 303–304.

²⁵ Кольберт Ж. За монастырской стеной. В Троицком доме. *Красное знамя*. 1923. 18 декабря. С. 3–4.

²⁶ Непотенко І. Троїцький монастир у Чернігові у 1920-х рр.: доля пам'ятки та особливості функціонування. С. 305.

²⁷ Становище дитбудинків. *Червоний стяг*. 1926. 23 квітня. С. 2.

²⁸ Непотенко І. Троїцький монастир у Чернігові у 1920-х рр.: доля пам'ятки та особливості функціонування. С. 305.

²⁹ Кольберт Ж. За монастырской стеной... С. 3–4.

³⁰ Становище дитбудинків. *Червоний стяг*. 1926. 23 квітня. С. 2.

³¹ Кольберт Ж. За монастырской стеной... С. 3–4.

³² Там само. С. 3–4.

³³ Непотенко І. Троїцький монастир у Чернігові у 1920-х рр.: доля пам'ятки та особливості функціонування. С. 306–307.

1923 р., де у класах парти були вкриті пилом, а холод та голод не стимулювали до навчання. Клуб у колишній домовій Стрітенській церкві, де проводилася культурно-пропагандистська робота, теж пустував, звідти діти познімали портрети Рози Люксембург та Троцького і продали на базарі³⁴.

Повернення дітей у сім'ї, додому, розпочалося в 1923 р., і тривала ця процедура майже рік. Дитячі будинки на території Троїцького монастиря перестали функціонувати наприкінці 1924 р.

На території Троїцького монастиря з 1926 до 1929 рр. діяв ще один заклад – інвалідне містечко. Для розміщення мешканців інвалідного містечка виділили Введенську церкву з трапезною та перший поверх Будинку архієрея. Кількість інвалідів війни, праці та інвалідів з богаділень упродовж трьох років коливалася: у 1928 р. їх було 155 осіб. Умови проживання в інвалідному містечку були незадовільними: люди жили в темних і вогких кімнатах Архієрейського будинку, зовсім незручним для житла було приміщення Введенської церкви, де містилося 50 жінок. Антисанітарія утворилася на території монастиря через відсутність клозету, тому весь двір і садок були засмічені й забруднені.

Дотримуватися гігієни інвалідам було складно, бо лазню палили не більше одного разу на рік, одягу не вистачало, спали на солом'яних матрацах. Їжа була одноманітною: каші, картопля, хліб, цукор-рафінад до пів кілограма на місяць. Медичну допомогу мешканці містечка отримували від лікаря, який приходив до містечка один раз на тиждень, а на щодень використовувалася аптечка з найпростішими ліками, яких теж не вистачало.

Інваліди просили відремонтувати приміщення, у яких вони жили, або перевести їх в інше місце, до міста. Тоді й медична допомога буде ближче, і люди матимуть змогу приєднатися до громадського життя. Були навіть пропозиції будівлі колишнього Троїцького монастиря використати для залізничної станції або створити радгосп, бо для цього є досить землі та великий садок³⁵.

На початку 1930-х рр. монастирські приміщення використовувалися як підсобне господарство зооветеринарного технікуму з навчальними корпусами, гуртожитком і технічними приміщеннями³⁶.

Отже, після приходу до влади більшовиків у Чернігові від поч. 1920-х рр. розпочалася активна антирелігійна політика, спрямована на дискредитацію авторитету Церкви та викорінення релігії з життя людей. У цей час закривається Троїцький монастир, а його споруди та цінності переходять у власність держави. Під час грабіжницької кампанії з конфіскації церковних цінностей та коштовностей із Троїцького монастиря вивезено понад 1,3 кг золота й майже 65 кг срібла. Повністю забороняти діяльність Церкви більшовики не стали, тому Троїцький собор залишався діючим до 1927 р., а решта монастирських споруд була передана в розпорядження місцевої влади. Перша установа, яка працювала на території монастиря в 1921–1923 рр., – дев'ятих та четвертих дитячі будинки для дітей-переселенців з Поволжя, Уфи та Чернігівської губернії. Потім, у 1926–1929 рр., – інвалідне містечко, де жили інваліди війни та праці, безпритульні та старі люди. На початку 1930-х рр. споруди монастиря передали зоотехнікуму.

References

- Blakytnyi, M. (2022). Vyluchennia radianskoiu vladoiu tserkovnykh tsinnostei na Chernihivshchyni: kampaniia 1922 r. [Expropriation of church values by the Soviet authorities in the Chernihiv region: the campaign of 1922]. *Siverianskyi litopys – Severian chronicles*, 2, 36–45. Chernihiv, Ukraine.
- Chuchalin, O. (2018). Derzhava i Pravoslavna Tserkva v Ukraini u 1920–1930-ti rr.: monohrafiia [The State and the Orthodox Church in Ukraine in the 1920s–1930s: Monograph]. Uman, Ukraine.
- Dobizha, V. (2017). Antytserkovni kampanii radianskoi vlady na Podilli [Anti-church campaigns of the Soviet authorities in Podillya]. *Chasopys ukrainskoi istorii – Journal of Ukrainian history*, 36, 35–44.
- Nepotenko, I. (2015). Troitskyi monastyr u Chernihovi u 1920-kh rr.: dolia pamiatky ta osoblyvosti funktsionuvannia [Trinity Monastery in Chernihiv in the 1920s: the fate of the monument and specifics of its functioning]. *Pratsi Tsentru pamiatkoznavstva – Proceedings of the Center for monument studies*, 27, 301–311. Kyiv, Ukraine.
- Nepotenko, I. (2018). Troitskyi monastyr u Chernihovi u pershe desiatiyllittia radianskoho rehymu: fokus peretynu prostoriv [Trinity Monastery in Chernihiv in the first decade of the Soviet regime: the focus of intersection of spaces]. *Siverianskyi litopys – Severian chronicle*, 3, 60–68. Chernihiv, Ukraine.
- Nestulia, O. (1995). Dolia tserkovnoi starovyny v Ukraini. 1917–1941 rr. Ch. I. 1917 – ser. 20-kh rr. [The fate of church antiquities in Ukraine. 1917–1941. Ch. I. 1917 – the mid-20s]. Kyiv, Ukraine.

³⁴ Кольберг Ж. За монастырской стеной... С. 3–4.

³⁵ Скарбик А. Инвалідне містечко треба перенести з колишнього Троїцького монастиря. *Червоний стяг*. 1928. 10 квітня. С. 4.

³⁶ Державний архів Чернігівської області. Ф. Р-5166. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 6.

Shumilo, V. (2021). Istynno-Pravoslavna (Katakombna) Tserkva na Chernihivshchyni u 20–30-kh rr. XX st. [The True Orthodox (Catacomb) Church in the Chernihiv region in the 20s–30s of the 20th c.]. *Doctor's thesis*. Chernihiv, Ukraine.

Tarasenko, O. (2008). Chernihivskiy arkhiepyskop Pakhomii (Kedrov) (1876–1937) [Chernihiv Archbishop Pahomii (Kedrov) (1876–1937)]. *Siverianskyi litopys – Severian chronicles*, 3, 43–51. Chernihiv, Ukraine.

Tarasenko, O., Kovalov, M. (2011). Tserkva i vlada na Chernihivshchyni za radianskoho chasu. Reabilitovani istoriieiu. U 27-my tt. Chernihivska oblast [Church and power in Chernihiv region during the Soviet times. Rehabilitated by history. In 27 t. Chernihiv region]. Chernihiv, Ukraine.

Миколайко Тетяна Анатоліївна – молодший науковий співробітник науково-просвітницького відділу Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» (вул. Преображенська, 1, Чернігів, Україна).

Mykolayko Tetiana – junior researcher of the department of the «Ancient Chernihiv» National architectural and historical reserve (1 Preobrazhenska Str., Chernihiv, Ukraine).

E-mail: mikolaykot@ukr.net

THE FATE OF THE TRINITY MONASTERY DURING THE SOVIET AUTHORITY IN THE 20s OF THE 20th c.

The purpose of the study – the investigation of the history of the Trinity Monastery in Chernihiv in the 20s of the 20th c. The article highlights the destiny of monastery buildings, their use by Soviet authorities, and publishes information on the number of confiscated valuables of the Trinity Monastery. **The scientific novelty** is that the collected material on the history of the Trinity Monastery in Chernihiv for the specified period is systematized and introduced into scientific circulation. **The research methods** were selected in accordance with the goal and are based on historicism and objectivity. **Conclusions.** After the establishment of the power of Bolsheviks in Chernihiv from the 20s of the 20th c., an active anti-religious policy began, directed at discrediting the authority of the Church and eradicating religion from people's life. At that time, the Trinity Monastery was closed and its buildings and valuables were passed to the property of the state. During a robbery operation to confiscate church valuables and jewelry, more than 1.3 kg of gold and almost 65 kg of silver were taken from the Trinity Monastery. Bolsheviks did not completely prohibit the activity of the Church, so the Trinity Monastery was remain active until 1927, and the rest of the monastic buildings were transferred to the local authority. The first institution that worked on the territory of the monastery in 1921–1923 was the ninth and fourth orphanages for displaced children from the Volga region, Ufa and Chernihiv province. Then there was the township for disabled, where in 1926–1929 here lived the early 1930s, the monastery buildings have been handed over to a zootechnical college.

Key words: the Trinity Monastery, the Church, Bolsheviks, anti-religious campaign, children's «orphanage of Volga region», the township for disabled.

Дата подання: 3 березня 2023 р.

Дата затвердження до друку: 3 липня 2023 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Миколайко Т. Доля Троїцького монастиря за часів радянської влади в 20-ті роки XX ст. *Сіверянський літопис*. 2023. № 4. С. 80–85. DOI: 10.58407/litopis.230406.

Цитування за стандартом APA

Mykolaiko, T. (2023). Dolia Troitskoho monastyria za chasiv radianskoi vlady v 20-ti roky XX st. [The fate of the Trinity Monastery during the Soviet authority in the 20s of the 20th c.]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 4, P. 80–85. DOI: 10.58407/litopis.230406.

